

9 Ιανουαρίου 2013

Η οσία Φιλοθέη του Άρτζες, μιμήτρια του βίου του οσίου Αμούν του Νιτριώτου

Ορθοδοξία / Αγιολογία

Δημήτριος Γόνης, Ομότιμος Καθηγητής Θεολογικής Σχολής Παν/μίου Αθηνών

Εκτός από την οσία Φιλοθέη την Αθηναία, που τιμάται από την Εκκλησία της Ελλάδος, υπάρχει και μια άλλη ομώνυμη αγία, η οποία τιμάται κυρίως από τους ορθόδοξους πιστούς της Ρουμανίας, αλλά και από σλαβικούς λαούς, κατεξοχήν από τους Βουλγάρους. Αν και η οσία Φιλοθέη υπήρξε μια αγία που έζησε και έδρασε στη βυζαντινή Μικρά Ασία, συγκεκριμένα στον Πολύβοτο της Παμφυλίας, ήταν μέχρι πρόσφατα άγνωστη στους ορθόδοξους πιστούς της Ελλάδος^[1] και κατά συνέπειαν η τιμή της απουσιάζει από τη λειτουργική ζωή της Εκκλησίας. Το πράγμα είναι αξιοπερίεργο, αλλά έχει την εξήγησή του. Η οσία Φιλοθέη του Άρτζες ανήκει στην κατηγορία εκείνη των αγίων, τα λείψανα των οποίων, σε δεινούς καιρούς, πήραν το δρόμο της ξενιτειάς. Οι συνεχείς επιδρομές των Τούρκων στο εσωτερικό της Μικράς Ασίας υποχρέωσαν τους κατοίκους του Πολυβότου να μετακινηθούν και να μεταφέρουν το λείψανό της στην Ανατολική Θράκη. Οι Βούλγαροι, εκμεταλλευόμενοι την πτώση της Βυζαντινής Αυτοκρατορίας στο ζυγό

των Σταυροφόρων της Δ΄ Σταυροφορίας (1204), μετέφεραν ως λεία των επιδρομών τους από τη Θράκη το λείψανο της οσίας στην πρωτεύουσα του λεγόμενου Β΄ Βουλγαρικού Κράτους (1186-1393) Τύρνοβο. Μετά την πτώση της βασιλεύουσας πόλεως των Βουλγάρων στα χέρια των Οθωμανών (1393) άρχισε μια νέα περιπέτεια για το λείψανο της οσίας. Με πρωτοβουλία εκκλησιαστικών και πολιτικών παραγόντων του βασιλείου του Βιδυνίου το λείψανο της οσίας μεταφέρθηκε πανηγυρικά στην πρωτεύουσα του κρατιδίου (Βιδύνιο), για να τιμάται από τους ορθόδοξους υπηκόους του βουλγαρικού αυτού κρατικού μορφώματος, επικεφαλής του οποίου βρισκόταν ο βασιλιάς Ιωάννης Σρατσιμίρ, γιος του τσάρου Ιωάννου Αλεξάνδρου (1331-1371)[2].

Η παραμονή του λειψάνου της οσίας στη Βουλγαρία έγινε αφορμή για τη σύνταξη δύο αγιολογικών κειμένων, αφιερωμένων στην οσία Φιλοθέη. Ο τελευταίος πατριάρχης της Εκκλησίας της Βουλγαρίας, πριν από την πτώση του Τυρνόβου στα χέρια των Οθωμανών (1393), Ευθύμιος (1375-1393), άριστος γνώστης της ελληνικής, συνέταξε στα βουλγαρικά (παλαιοβουλγαρικά) κείμενο με τίτλο «Βίος και πολιτεία της οσίας μητρός ημών Φιλοθέας», για να καλύψει ένα αγιολογικό κενό, αφού οι Βούλγαροι είχαν ένα λείψανο, αλλά δεν γνώριζαν τίποτε για την οσία στην οποία ανήκε[3]. Στο Βιδύνιο ο τότε μητροπολίτης Βιδυνίου Ιωάσαφ θεώρησε σκόπιμο, μετά τη μετακομιδή του λειψάνου της οσίας στην έδρα της μητροπόλεως του, να προχωρήσει στη σύνταξη ενός Εγκωμίου για την οσία που φέρει τον τίτλο «Εγκωμιαστικός λόγος και εν μέρει τα θαύματα και ο βίος της οσίας και τρισολβίας μητρός ημών Φιλοθέας»[4]. Οι μετακομιδές του λειψάνου και η σύνταξη των ανωτέρω δύο βουλγαρικών κειμένων είχαν ως συνέπεια την απώλεια των αντίστοιχων ελληνικών κειμένων. Δεν διασώθηκε ούτε απλή μνεία της σε λειτουργικά κείμενα, ίσως γιατί η τιμή της περιοριζόταν σε ευρεία μόνο περιοχή της Μικράς Ασίας και δεν πραγματοποιήθηκε ποτέ η ένταξή της στο Συναξάριο της Κωνσταντινουπόλεως.

Η μεγάλη τιμή της οσίας Φιλοθέης από τους Βουλγάρους δεν ήρκεσε να στεργιώσει το λείψανό της στη Βουλγαρία. Το Βιδύνιο κατελήφθη από τους Οθωμανούς (1396) και το λείψανο της οσίας, υπό συνθήκες που αγνοούμε, αναζήτησε άσυλο στις χώρες βορείως του Δουνάβεως. Και τελικά κατέληξε στην Κούρτεα ντε Άρτζες της Βλαχίας, όπου και βρίσκεται μέχρι σήμερα[5]. Και εκεί συνέβη κάτι το αξιοπερίεργο. Επειδή η μετακομιδή του λειψάνου της οσίας δεν συνοδεύτηκε με το κείμενο του Βίου της που είχε συντάξει ο πατριάρχης Ευθύμιος, οι Ρουμάνοι δημιούργησαν έναν καινούργιο Βίο, ο οποίος δεν έχει καμμία σχέση με τον πραγματικό βίο της Φιλοθέης. Η αγία μας παρουσιάζεται ως μάρτυρας, που γεννήθηκε και έδρασε στο Τύρνοβο, την πρωτεύουσα του Β΄ Βουλγαρικού Κράτους (1186-1393), και σκοτώθηκε από τον ίδιο τον πατέρα της, επειδή ασκούσε την αρετή της φιλανθρωπίας και της ελεημοσύνης και δεν του πήγε φαγητό στο

χωράφι, όπου εργαζόταν. Η επιλογή της πόλεως του Άρτζες ως τόπου φιλοξενίας του λειψάνου της έγινε από την ίδια την οσία με θαυματουργικό τρόπο και σημείο [6].

Το Δ΄ κεφάλαιο του Βίου της οσίας Φιλοθέας παρουσιάζει ιδιαίτερο ενδιαφέρον, διότι αναφέρεται σε μια πτυχή του βίου του αββά Αμούν, στην τέλεση του γάμου του και στην από κοινού απόφαση με τη σύζυγό του να ζήσουν τον έγγαμο βίο τους εν παρθενία και αγνότητι. Και το παράδειγμα του αββά Αμούν χρησιμοποιήθηκε από τη Φιλοθέη να πείσει το σύζυγό της Κωνσταντίνο να διέλθουν τον επίγειο βίο τους εν παρθενία. Το ενδιαφέρον αυτό κεφάλαιο έχει ως εξής:

Όταν συμπλήρωσε τα 14 χρόνια, παρά τη δική της θέληση, την συνέδεσαν με σαρκικό γάμο. Και ο σύζυγός της, ευγενής και σε όλα όμοιος με τη Φιλοθέα, ήταν 17 ετών. Η θεοφιλής (κόρη), όταν αντιλήφθηκε ότι ήταν πραγματικά παντρεμένη χωρίς της θέλησή της, απορούσε με ποιο τέχνασμα να διατηρήσει τον εαυτό της αμόλυντο και με όλη της την ψυχή, από καρδιάς, απηύθυνε προς τον Κύριο εκτενείς προσευχές· «Κύριε Θεέ -έλεγε- ρίψε βλέμμα ευσπλαχνικό στην ταπεινότητά μου και δώρισέ μου δύναμη, για να διατηρήσω αμόλυντη την αγνότητά μου, μέχρις ότου με δεχθείς κοντά σου!». Ενώ έτσι κάθε στιγμή παρακαλούσε, κυριευμένη από ανέκφραστη θλίψη, βρήκε κατάλληλο χρόνο· όταν οδηγήθηκε, για να συνέλθει με τον άνδρα της, και κλείστηκε στον νυμφικό θάλαμο, έπεσε αμέσως στη γη, άρχισε να κλαίει απαρηγόρητα, περιλούζοντας τη γη με δάκρυα, χτυπούσε με τα χέρια το πρόσωπό της και «Αλοίμονό μου -έλεγε- αλλοίμονό μου, τι έπαθα! Άνοιξε, γη, για να με καταπιείς, εμένα, την άθλια, ζωντανή!».

4. Όταν την είδε να κλαίει τόσο απαρηγόρητα ο Κωνσταντίνος, αυτό ήταν το όνομα του συζύγου της, με πόνο την ανασήκωσε από τη γη και την ρώτησε για την αιτία αυτού του ασταμάτητου κλάματος. Αυτή πάλιν, μετά από ορισμένο χρόνο, με δυσκολία σταμάτησε να κλαίει, απέρριψε από τον εαυτό της κάθε ντροπή (και) του είπε:

«Κυρίέ μου, να, εγώ ολόκληρη βρίσκομαι υπό την εξουσία σου. Όμως, αν με περιμένεις, αν με ακούσεις, αν δεχθείς τη συμβουλή, με την οποία θα σε συμβούλευα, και την ψυχή μας θα σώσουμε και στους άλλους θα είμαστε χρήσιμοι».

Αυτός της είπε· «Λέγε ό,τι επιθυμείς, αφού αποδιώξεις από τον εαυτό σου κάθε αμφιβολία, ακόμη και φόβο».

Η θεοφιλής είπε· «Όταν διάβασα τα ιερά βιβλία, βρήκα αρχαία ιστορία, που διηγείτο τα εξής: Μια ευλαβής κόρη παντρεύθηκε άνδρα -το όνομά του ήταν Αμούν- ευγενή απόγονο ευγενούς ρίζας. Όταν έφθασε η ώρα να συνέλθει με τη νύφη, αυτός λοιπόν με θωπευτικούς τρόπους και ήρεμη φωνή της είπε

· “Σύζυγέ περιπόθητη, γνωρίζεις τον ανδρικό πειρασμό”; Αυτή του απάντησε· “Όχι, κύριέ μου, τελείως και με κανένα τρόπο δεν τον γνωρίζω”. Και αυτός άρχισε να της ομιλεί· “Άκουσε με προσεκτικά και θα σου διηγηθώ λεπτομερώς για όλα, που θα μας συμβούν, αν ενωθούμε ο ένας με τον άλλον. Για μένα εσύ θα γίνεις αιτία πολλών φροντίδων, και για τον εαυτό σου αιτία άπειρης θλίψεως και συνεχούς μαρτυρίου. Προς τούτοις, όταν θα συλλάβεις στην κοιλιά σου, θα σε κυριεύσουν αφόρητοι πόνοι, και μάλιστα η τροφή δεν θα σου αρέσει, ενώ τα όνειρά σου θα είναι σουβλιές και βογγητά. Και όταν θα αρχίσεις να γεννάς, αδυναμία και συχνοί στεναγμοί και σπασμοί και -εν συντομία- βέβαιος θάνατος σε περιμένει· θα ρίχνεις το βλέμμα σου προς τα εδώ- προς τα εκεί και δεν θα βρεις ποιος να σε βοηθήσει. Αν πάλιν γεννήσεις, θα σε κυριεύσουν ατελεύτητες αγωνίες και πόνοι, δηλαδή θηλασμός, φάσκισμα, λούσιμο, θρέψιμο, μόχθοι αναρίθμητοι: φροντίδες για τον άνδρα, για τους άρχοντες, για τις εκκλησίες, για τα ενδύματα. Αν πάλι και το γεννηθέν από σένα αποδειχθεί άμυαλο, επάνω σου θα πλακώσει διπλή θλίψη· πάνω απ’ όλα και φροντίδα για την προίκα! Αν πάλι ήθελε μας βρει φτώχεια, θα προτιμήσουμε το θάνατο, μη επιθυμώντας τέτοια ζωή. Άκουσέ με, σου δίνω καλή συμβουλή, ας ζήσουμε εν αγνότητι αυτή τη σύντομη ζωή, για να κληρονομήσουμε τη μέλλουσα ζωή, από την οποία απουσιάζει πάσα ‘οδύνη, λύπη και στεναγμός’[\[7\]](#).”

Δεν υπάρχει εκεί σκότος, ούτε αστέρι, ούτε καλοκαίρι, ούτε άνοιξη, ούτε ψύχος, ούτε καύσωνας, αλλά μόνο φως, μόνο χαρά!

Εκεί είναι ο Χριστός, το δένδρο της ζωής, που το απολαμβάνουν όλοι οι άγιοι, τιμημένοι ο καθένας ανάλογα με το βαθμό της αγνότητάς του[\[8\]](#). Ας τους μιμούμεθα, ας προσπαθούμε και εμείς να τους φτάσουμε”.

Όταν άκουσε αυτό η μνηστευμένη από το σύζυγό της, με μάτια γεμάτα με δάκρυα είπε· “Αν αυτά τα πράγματα, κύριε, γίνονται έτσι και αν ο κόσμος διάγει τέτοια ζωή, ιδού, εγώ είμαι έτοιμη σε όλα να σε ακούω. Κάνε, λοιπόν, όπως επιθυμείς, εγώ καθόλου δεν θα υποχωρήσω από τη δική σου βούληση”. Έτσι οι δύο, αφού πείστηκαν ο ένας από τον άλλο και αφού κατοχυρώθηκαν με όρκους, περνούσαν τη ζωή τους φυλάσσοντας παρθενία και αγνότητα. Αφού έζησαν εκεί αρκετό χρόνο, με αμοιβαία συμφωνία αποφάσισαν σε συντομότατη προθεσμία να χωρίσουν από τον κόσμο και να ζουν σε μοναξιά, επειδή φοβούνταν μην τυχόν κάποιος από τους κακούς και ανήθικους ανθρώπους τους πλανεύσει και τους στρέψει προς το πάθος και μαζί με το σώμα χάσουν και την ψυχή. Με συμβουλή του μεγάλου Αντωνίου[\[9\]](#) έφτασαν ως το όρος της Νιτρίας[\[10\]](#). Εκεί στην έρημο κατασκεύασαν φτωχή καλύβα και έμεινα πολλά χρόνια, προσεύχονταν συχνά με γονυκλισίες και ταλαιπωρούσαν το σώμα με νηστεία και αγρυπνία.

Ο διάβολος όμως, ο οποίος απεχθάνεται το αγαθό, επειδή δεν μπόρεσε να υπομείνει επί μακρόν χρόνο την αγνότητα και την αρετή των αγίων του Θεού, εμφώλευσε σκέψεις πάθους στη γυναίκα και αυτή υπέφερε πολύ και

ταλαιπωρούνταν αδιάκοπα. Όταν εκείνη η πάνσοφη και φιλόχριστη νύμφη αντιλήφθηκε ότι υποφέρει από αυτά τα πράγματα, διηγήθηκε σοφά και συνετά στον μακάριο Αμούν και τον παρακάλεσε εκτενώς να κτίσει γι' αυτήν ξεχωριστή μικρή καλύβα. Αυτός εκτέλεσε την παράκλησή της. Και έτσι, διατηρώντας μέχρι τέλους την αγνότητα και την παρθενικότητα, έζησαν δεκαοκτώ ολόκληρα χρόνια. Μετά από λίγο χρόνο η μακαρία κοιμήθηκε μακάριο ύπνο και μετέβη κοντά στον Χριστό, για τον οποίο λαχταρούσε. Και ο ενάρετος Αμούν, οικητήριο του Αγίου Πνεύματος, και αυτός έζησε λίγες ημέρες και δέχθηκε την τελευταία του [\[11\]](#). Ο μέγας Αντώνιος, αν και απομακρυσμένος από αυτόν σε απόσταση δεκαπέντε ημερών δρόμο, είδε την ψυχή του να μεταφέρεται από αγγέλους προς τον ουρανό [\[12\]](#). Και πολλοί άλλοι διήλθαν παρόμοιο υπερένδοξο βίο [\[13\]](#). Αν και εμείς γίνουμε μιμητές τους, θα λάβουμε όμοια με τη δική τους ανταμοιβή.

Τώρα λοιπόν μακάρι να σου είναι αρεστή η συμβουλή μου, κύριε, άνδρα μου, και να ζούμε εν αγνότητι, καθώς θα τηρούμε αμόλυντα τα σώματά μας. Γιατί δεν θα είναι καθόλου ωφέλιμη σε μας η βραχυχρόνια ηδονή και πολύ χρόνο να ζήσουμε, πάλι στο χώμα θα επιστρέψουμε. Ας ζούμε εν φόβω Θεού και να λάβουμε τα προορισμένα αγαθά μαζί με όλους εκείνους που φοβούνται τον Κύριο» [\[14\]](#).

Όταν ο Κωνσταντίνος άκουσε αυτά από τη σύζυγό του, άρχισε να ομιλεί και της είπε· «Αν μπορούσα να πιστέψω ότι όλα αυτά που λέγεις είναι αλήθεια, με χαρά θα το έκανα, φοβούμαι όμως μήπως είναι κάποια πλάνη και ότι δεν θα αποφύγουμε τον περίγελο».

Και αυτή αμέσως του απάντησε· «Ορκίζομαι στον δίκαιο κριτή, ο οποίος θα κρίνει τους ζώντες και τους νεκρούς [\[15\]](#). Την αλήθεια σου είπα, ότι θα τηρήσω το σώμα μου αμόλυντο ίσαμε το τέλος της ζωής μου, ακόμη και αν υπομείνει αναρίθμητες φορές το θάνατο».

Αυτός, επειδή πίστεψε ότι το λεχθέν ήταν αλήθεια, αμέσως υποτάχθηκε στη συμβουλή. Και εδραιωμένοι αμοιβαία με όρκους έζησαν εν αγνεία και παρθενία [\[16\]](#).

Όταν ο αναγνώστης τελειώσει την προσεκτική ανάγνωση του κειμένου αυτού του Βίου, θα κληθεί να δώσει απαντήσεις στα εξής βασικά ερωτήματα, τα οποία γεννώνται αυθόρμητα:

α) Ποια ήταν τα ιερά βιβλία που διάβασε η οσία Φιλοθέη και στα οποία υπήρχε η διήγηση για τον αββά Αμούν.

β) Αν τη σχετική διήγηση κατέγραψε στο Βίο ο έλληνας συντάκτης του Βίου ή ο μεταφραστής-διασκευαστής του Βίου στην παλαιοβουλγαρική πατριάρχης

Ευθύμιος.

γ) Ποια η σχέση του κειμένου του Ευθυμίου, με την πηγή από την οποία άντλησε τη διήγηση ο συντάκτης του Βίου.

Στο πρώτο ερώτημα η απάντηση είναι σχετικά εύκολη. Είναι γνωστό ότι η διήγηση περί του αββά Αμούν του Νιτριώτου φιλοξενείται στη *Λαυσαϊκή Ιστορία* ή *Λαυσαϊκόν* του Παλλαδίου Ελενοπόλεως, που συντάχθηκε το έτος 420[17]. Οφείλω πάντως να υπογραμμίσω ότι ο συντάκτης του Βίου της οσίας Φιλοθέης είχε υπόψη του τη βραχεία[18] και όχι την εκτενή παραλλαγή του κειμένου του Λαυσαϊκού. Η εκτενή παραλλαγή του βίου του αββά Αμούν περιέχει την περιγραφή τεσσάρων θαυμάτων: α) της θεραπείας του λυσσασμένου νεαρού, β) της προγνώσεως του θανάτου της καμήλας ενός επισκέπτη, όταν ο τελευταίος αρνήθηκε να μεταφέρει με αυτήν ένα πίθο στον αββά, γ) της θαυματουργικής διαβάσεως του ποταμού Λύκου με τη συνοδεία του μοναχού Θεοδώρου και δ) της οράσεως της ψυχής του Αμούν από τον άγιο Αντώνιο, όταν αυτή ανερχόταν στον ουρανό[19]. Στη βραχεία παραλλαγή του Βίου του αββά Αμούν φιλοξενούνται μόνο περιγραφές των δύο τελευταίων θαυμάτων και μάλιστα η θαυματουργική διάβαση του ποταμού παρουσιάζεται πολύ περιληπτικά.

Σημειωτέον ότι τη διήγηση του βίου του Αμούν την επαναλαμβάνουν, φυσικά με τον δικό τους τρόπο, οι εκκλησιαστικοί ιστορικοί Σωζομενός και Σωκράτης. Ο Ερμείας Σωζομενός είναι πολύ κοντά στο κείμενο του Παλλαδίου. Μάλιστα κάμποσες φορές επαναλαμβάνει και λέξεις και φράσεις του Λαυσαϊκού. Εξαίρεση αποτελεί το γεγονός ότι ο Σωζομενός στο κείμενό του προσθέτει και το θαύμα του λυσσασμένου παιδιού (στα θαύματα της θαυματουργικής διαβάσεως του ποταμού και της οράσεως της ανερχόμενης στον ουρανό ψυχής του Αμούν από τον όσιο Αντώνιο)[20]. Δεν ισχύουν όμως τα ανωτέρω για το Σωκράτη. Ουσιαστικά δημιουργεί ένα δικό του κείμενο, από το οποίο απουσιάζουν χρονολογικά, βιογραφικά και άλλα στοιχεία[21]. Οπωσδήποτε όμως η εξάρτησή του από τη Λαυσαϊκή Ιστορία είναι δεδομένη, αφού και αυτός παραθέτει μόνο τα δύο θαύματα (θαυματουργική διάβαση του ποταμού – θέα της ανερχόμενης ψυχής του Αμούν). Εν πάση περιπτώσει τα κείμενα των δύο εκκλησιαστικών ιστορικών δεν πρέπει να τα γνώριζε ο Ευθύμιος, ενώ τα κείμενα του Παλλαδίου του ήταν και γνωστά και προσιτά, αφού είχαν μεταφραστεί στα παλαιοσλαβικά και γνώριζαν ευρύτατη διάδοση μέσα στο πλαίσιο του σλαβικού Πατερικού[22].

Το κείμενο του Παλλαδίου, κατά την κριτική έκδοση του G. I. M. Bartelink έχει ως εξής:

8. 1 Έλεγε δε τον Αμούν βεβιωκέναι τοιούτω τρόπω· ότι ορφανός υπάρχων, νεανίσκος ως ετών είκοσι δύο βία παρά του ιδίου θείου εξεύχθη γυναικί· και μη δυνηθείς αντισχείν τη του θείου ανάγκη, έδοξε και στεφανούσθαι και καθέζεσθαι εν παστώ, και πάντα υπομεμενηκέναι τα κατά τον γάμον. Μετά δε το

εξέλθειν πάντας κοιμήσαντες αυτούς εν τω παστώ και τη κλίνη, αναστάς ο Αμούν αποκλείει την θύραν, και καθίσας προσκαλείται την μακαρίαν αυτού σύμβιον και λέγει αυτή· 2. «Δεύρο, κυρία, λοιπόν διηγήσομαι σοι το πράγμα· ο γάμος ον εγαμήσαμεν ούτος έστι περισσόν έχων ουδέν. Καλώς ουν ποιήσωμεν εάν από του νυν έκαστος ημών κατ' ιδίαν καθευδήση, ίνα και τω θεώ αρέσωμεν φυλάξαντες άθικτον την παρθενίαν». Και εξενεγκών εκ του κόλπου αυτού βιβλιδάριον εκ προσώπου του αποστόλου και του σωτήρος ανεγίνωσκε τη κόρη απείρω ούση γραφών, και τω πλείστω μέρει πάντα προστιθείς τη ίδια διανοία τον περί παρθενίας και αγνείας εισηγείτο λόγον· ως εκείνην τη χάριτι του θεού πληροφορηθείσαν ειπείν· 3. «Καγώ πεπληροφόρημαι, κύριε· και τι κελεύεις λοιπόν;» «Κελεύω, φησίν, ίνα έκαστος ημών από του νυν κατ' ιδίαν μείνη». Η δε ουκ ηνέσχετο, ειπούσα· «Εν τω αυτώ οίκω μείνωμεν, εν διαφόροις δε κλίμαις». Ζήσας ουν έτη δεκαοκτώ μετ' αυτής εν τω αυτώ οίκω, διά πάσης ημέρας εσχόλαζε τω κήπω και τω βαλσαμώνι· βαλσαμουργός γαρ ην. Ήτις βάλσαμος αμπέλου δίκης φυτεύεται, γεωργουμένη και κλαδευομένη, πολύν έχουσα πόνον. Εσπέρας ουν εισερχόμενος εις τον οίκον εποίει ευχάς και ήσθιε μετ' αυτής· και νυκτερινήν πάλι ποιήσας ευχήν εξήρχετο. 4. Τούτων ούτως επιτελουμένων, και αμφότερων εις απάθειας εληλακότων, ενήργησαν αι ευχαί του Αμούν, και λέγει αυτώ τελευταίων εκείνη· «Έχω σοι τι ειπείν, κύριέ μου· ίνα, εάν μου ακούσης, πληροφορηθώ ότι κατά θεόν με αγαπάς». Λέγει αυτή· «Ειπέ ο βούλει». Η δε λέγει αυτώ· «Δίκαιόν εστι πράγμα άνδρα σε όντα και δικαιοσύνην ασκούντα, ομοίως καμέ εζηλωκυίαν την αυτήν σοι οδόν, κατ' ιδίαν μένειν. Άτοπον γαρ εστι κρύπτεσθαί σου την τοιαύτην αρετήν, συνοικούντά μοι εν αγνεία». 5. Ο δε ευχαριστήσας τω θεώ, λέγει αυτή· «Ουκούν έχε συ τούτον τον οίκον· εγώ δε ποιήσω εμαυτώ έτερον οίκον». Και εξελθών κατέλαβε το ενδότερον του της Νιτρίας όρους· ούπω γαρ ην τότε μοναστήρια· και ποιεί εαυτώ δύο θόλους κελλίων. Και βιώσας άλλα είκοσι δύο έτη εν τη ερήμω ετελεύτησε, μάλλον δε εκοιμήθη, δις του έτους ορών την μακαρίαν σύμβιον αυτού.

6. Τούτου θαύμα διηγήσατο ο μακάριος Αθανάσιος ο επίσκοπος εις τον περί Αντωνίου βίον, ότιπερ παρερχόμενος τον Λύκον ποταμόν άμα Θεοδώρω μαθητή αυτού, και ευλαβούμενος αποδύσασθαι ίνα μη γυμνόν αυτόν ίδη, εις το πέραν ευρέθη δίχα πορθμείου μετενέχθεις υπό αγγέλου. Ούτος τοίνυν ο Αμούν ούτως εβίωσε και ούτως ετελειώθη ως τον μακάριον Αντώνιον την ψυχήν αυτού ιδείν υπό αγγέλων αναγομένην. Τούτον τον ποταμόν μετά δειλίας εγώ πορθμείω παρήλθον· διώρυξ γαρ εστι του μεγάλου Νείλου[23].

Στο δεύτερο ερώτημα η απάντηση είναι δύσκολη, αφού μέχρι σήμερα το ελληνικό κείμενο του Βίου της οσίας Φιλοθέης δεν έχει επισημανθεί. Φαίνεται ότι ο Ευθύμιος αναζήτησε το κείμενο στο Βυζάντιο και το μετέφερε στο Τύρνοβο, όπου εκπόνησε μετάφραση-διασκευή του Βίου της οσίας Φιλοθέας στη

μεσαιωνοβουλγαρική. Τούτο συνετέλεσε, εκτός των άλλων, και στην εξαφάνιση του ελληνικού Βίου της οσίας. Έτσι αποκλείεται η δυνατότητα συγκρίσεως των δύο κειμένων. Πάντως, αν λάβουμε υπόψη το γεγονός ότι το επεισόδιο του γάμου της Φιλοθέας με τον Κωνσταντίνο και η απόφασή τους να ζήσουν τον έγγαμο βίο ένα παρθενία αποτελεί συστατικό στοιχείο του Βίου, πρέπει να δεχθούμε ότι τη σχετική διήγηση εκπόνησε ο έλληνας συντάκτης του αρχικού Βίου.

Η απάντηση στο τρίτο ερώτημα είναι δυνατόν να δοθεί, όταν συγκριθεί η διήγηση του Λαυσαϊκού (βραχεία παραλλαγή) με το κείμενο του Βίου της οσίας Φιλοθέας, που εκπόνησε ο Ευθύμιος και που παραθέσαμε ανωτέρω. Οι βασικότερες διαφορές μεταξύ των δύο κειμένων είναι αρκετές και εντοπίζονται στα εξής σημεία:

α) Ο Ευθύμιος παραλείπει το χρόνο της νυμφεύσεως του Αμούν (σε ηλικία 22 ετών) [\[24\]](#).

β) Κατά τον Παλλάδιο, όταν μετά την τέλεση του γάμου του ο Αμούν μίλησε στη σύζυγό του, ήθελε να την πείσει να τηρήσουν την παρθενία μέσα στο γάμο και μάλιστα να χωρίσουν και να ζήσουν σε διαφορετικούς τόπους. Για να ενισχύσει τους λόγους του και να τους δώσει μεγαλύτερο κύρος χρησιμοποίησε «βιβλιαρίδιον εκ προσώπου του αποστόλου και του σωτήρος» και με δικά του λόγια για την παρθενία και την αγνεία. Μάλιστα στο τέλος της ομιλίας του της πρότεινε να ζήσουν χωριστά, αλλά αντέδρασε στο σημείο αυτό η σύζυγός του και αντιπρότεινε «Εν τω αυτώ οίκω μείνωμεν εν διαφόραις δε κλίμαις» [\[25\]](#). Στο κείμενο του Ευθυμίου το περιεχόμενο του λόγου του Αμούν προς τη σύζυγο του λαμβάνει εκτενέστερη μορφή και μεταβάλλεται σε «φιλιππικό» κατά του γάμου και σε εγκώμιο υπέρ της παρθενίας. Ο Αμούν περιγράφει με λεπτομέρειες τα δεινά που θα προέκυπταν, αν θα έδιναν συνέχεια στο γάμο τους (σεξουαλικές σχέσεις, απόκτηση τέκνων κ.α.): α) Μέριμνα για το σύζυγο και θλίψεις και στενοχώριες εξαιτίας του, β) προβλήματα στην εγκυμοσύνη και στη γέννηση του παιδιού, γ) αγωνίες και προβλήματα στο μέγλωμα και την ανατροφή του παιδιού, δ) μέριμνες για διάφορους παράγοντες και πράγματα (τον άνδρα, τους άρχοντες, τις εκκλησίες, τα ενδύματα), ε) θλίψεις σε περίπτωση που το παιδί θα είναι άμυαλο, στ) μέριμνα για την εξασφάλιση προίκας, όταν θα παντρευθεί, ζ) προβλήματα που θα προκύψουν από τη φτώχεια. Και ο αββάς Αμούν κλείνει τον συγκριτικά εκτενή λόγο του με την πρόταση να ζήσουν ως ζεύγος εν αγνότητι, για να κληρονομήσουν τη μέλλουσα ζωή, της οποίας περιγράφει τα πλεονεκτήματα [\[26\]](#). Στο σημείο αυτό ο εκκλησιαστικός ιστορικός Σωκράτης εν σμικρογραφία δίνει την αφορμή να γίνει λόγος εκτενής για τα δεινά του γάμου: «Πολλά δε και έξωθεν αυτός προστιθείς εδίδασκεν, όσα ο γάμος έχει φορτικά, όπως τε επώδυνος η μεταξύ ανδρός και γυναικός συμβίωσις, και οίαι ωδίνας την κυοφορούσαν εκδέχονται και τα της παιδοτροφίας προσετίθει μοχθηρά. Επήγε δε τα εκ της αγνείας χρηστά, και όπως ο

καθαρός βίος εστίν ελεύθερος, και αμόλυντος, και παντός ρύπου εκτός και ότι η παρθενία παρά Θεόν είναι ποιεί»[\[27\]](#).

γ) Ενώ ο Παλλάδιος κατηγορηματικά μας δίνει το χρόνο συνυπάρξεως των δύο στο ίδιο σπίτι και σε διαφορετικές κλίνες (επί 18 έτη), καθώς και την ενασχόληση του Αμούν με το επάγγελμα του βαλσαμουργού[\[28\]](#), ο Ευθύμιος ομιλεί απλώς για συνύπαρξη για «αρκετό χρόνο»[\[29\]](#).

δ) Κατά την Λαυσαϊκή Ιστορία, μετά από πρόταση της συζύγου ο Αμούν αποχώρησε από την οικία, στην οποία παρέμεινε η σύζυγος, και εγκαταστάθηκε στο όρος της Νιτριάς, όπου και κατασκεύασε κελίον[\[30\]](#). Ο Ευθύμιος γράφει ότι με αμοιβαία συμφωνία αποφάσισαν να εγκαταλείψουν το σπίτι τους και να ζήσουν στην έρημο. Με συμβουλή του Μεγάλου Αντωνίου εγκαταστάθηκαν στο όρος της Νιτριάς σε φτωχική καλύβα που κατασκεύασαν. Με συμβουλή της συζύγου του, προς αποφυγή του πειρασμού, ο Αμούν κατασκεύασε γι' αυτήν ξεχωριστή καλύβα. Έτσι συνέχισαν ξεχωριστά τον ασκητικό τους βίο[\[31\]](#).

ε) Ενώ ο Παλλάδιος προσδιορίζει με ακρίβεια το χρόνο της κατ' ιδίαν διαμονής του Αμούν στην έρημο σε «είκοσι δύο έτη» και σημειώνει ότι ο αββάς έβλεπε τη σύζυγό του δύο φορές το χρόνο[\[32\]](#), ο Ευθύμιος κάμνει λόγο για διαμονή δεκαοκτώ ετών στην έρημο[\[33\]](#).

στ) Στο Λαυσαϊκόν μνημονεύεται απλώς η κοίμηση του Αμούν[\[34\]](#), ενώ ο Ευθύμιος ομιλεί για την κοίμηση αμφοτέρων μέσα σε σύντομο χρονικό διάστημα: «Μετά από λίγο χρόνο η μακαρία κοιμήθηκε μακάριο ύπνο... Και ο ενάρετος Αμούν... και αυτός έζησε λίγες ημέρες και δέχθηκε την τελευταία του»[\[35\]](#).

ζ) Διαφορά υπάρχει και ως προς τον αριθμό των θαυμάτων που παρατίθενται στο τέλος της σχετικής διηγήσεως. Ο Παλλάδιος παρουσιάζει συντομότατα δύο θαύματα (θαυματουργική διάβαση του ποταμού Λύκου - θέα της ανερχόμενης ψυχής του Αμούν στον ουρανό)[\[36\]](#), ενώ ο Ευθύμιος περιορίζεται στη μνεία μόνο του δευτέρου θαύματος[\[37\]](#).

Οι ανωτέρω διαφορές που επισημάνθηκαν στα δύο κείμενα δεν κρύβουν δόλο από την πλευρά του βιογράφου της οσίας Φιλοθέης. Η διήγηση για τον αββά Αμούν τον Νιτριώτη ασφαλώς αποτελεί ένα κλασικό παράδειγμα προς μίμηση για τα ζευγάρια εκείνα που επιθυμούν να ζήσουν τον έγγαμο βίο τους εν αγνότητι και παρθενία. Μάλιστα είναι από τα αρχαιότερα σχετικά παραδείγματα του Χριστιανισμού. Για το βιογράφο της οσίας Φιλοθέης δεν έχουν σημασία οι λεπτομέρειες του βίου του αββά Αμούν, αλλά το μήνυμα που εκπέμπουν οι λόγοι του, ο βίος του και η θεία αντάμειψή του (η ψυχή του ανήλθε στους ουραμούς, για να απολαύσει τη μέλλουσα βασιλεία)[\[38\]](#). Και το μήνυμα το διαβιβάζει με υποδειγματικό τρόπο η Φιλοθέη στο

σύζυγό της Κωνσταντίνο. Ιδιαίτερα με την εκτενή σχετικά περιγραφή των δεινών του γάμου και των θετικών στοιχείων της αγιότητας και της παρθενίας[39]. Φυσικά στο Βίο της Φιλοθέης αντιστρέφονται οι ρόλοι των πρωταγωνιστούντων προσώπων. Στη διήγηση για τον αββά Αμούν την πρωτοβουλία των κινήσεων έχει ο σύζυγος, ενώ στο Βίο της οσίας Φιλοθέης η πρωτοβουλία περνάει στη σύζυγο. Το πράγμα δεν είναι παράδοξο, διότι οι «παθόντες» αναλαμβάνουν πρωτοβουλία να βγούνε από τα αδιέξοδα. Και το αδιέξοδο είναι η βία που ασκείται από συγγενικό πρόσωπο σε κάποιον/κάποια να νυμφευθεί ή να παντρευθεί. Στη διήγηση για τον αββά Αμούν θύμα της βίας υπήρξε ο άνδρας [«ότι ορφανός υπάρχων (ο Αμούν), νεανίσκος ως ετών είκοσι δύο βία παρά του ιδίου θείου εξεύχθη γυναικί»][40]. Αντίθετα στο Βίο της οσίας Φιλοθέας το θύμα ήταν η γυναίκα («Όταν συμπλήρωσε τα 14 χρόνια, παρά τη δική της θέληση, την συνέδεσαν με σαρκικό γάμο»)[41].

Τα μηνύματα που εκπέμπουν ο Αμούν προς τη σύζυγό του και η Φιλοθέα προς το σύζυγό της Κωνσταντίνο δεν αντιμετωπίζονται με όμοιο τρόπο από τους αποδέκτες τους. Η σύζυγος του Αμούν συμφώνησε αμέσως με την εισήγηση του συζύγου της να ζήσουν μέσα στο γάμο εν παρθενία και αγνεία, αλλά κάλεσε το σύζυγό της να δώσει την πρακτική πρότασή του για υλοποίηση του ζητημένου (διαταγή). Ο Αμούν διέταξε («εκέλευσε») «έκαστος ημών από του νυν κατ' ιδίαν μείνη». Τότε η σύζυγος του αντέδρασε στη διαταγή-πρόταση του Αμούν και είπε «Εν τω αυτώ οίκω μείνωμεν, εν διαφόροις δε κλίμαις»[42]. Έτσι και έγινε. Η αντιπρόταση της συζύγου δείχνει όχι μόνο τη διάθεσή της για αγώνα κατά των πειρασμών, αλλά και το σεβασμό έναντι του θεσμού του γάμου και την αυτοπεποίθηση της για τις ψυχικές δυνάμεις. Δεν ισχύουν όμως αυτά για τον Κωνσταντίνο. Όταν άκουσε τη διήγηση για τον Αμούν και την πρόταση της συζύγου να ζήσουν εν αγνότητι και να τηρούν αμόλυντα τα σώματά τους, διατύπωσε αμφιβολίες για τα λεγόμενά της και φόβο για το μέλλον. Υποπτευόταν ότι πίσω από όλα αυτά κρυβόταν «κάποια πλάνη» που θα τους οδηγούσε στη γελοιοποίηση. Η Φιλοθέα, για να άρει τις αμφιβολίες και τους φόβους του Κωνσταντίνου, υποχρεώθηκε με όρκο να τον βεβαιώσει για την αλήθεια των λεγομένων της, ότι θα τηρούσε το σώμα της αμόλυντο ως το τέλος της ζωής της. Ο Κωνσταντίνος πείστηκε και έτσι «εδραιωμένοι αμοιβαία με όρκους έζησαν λοιπόν εν αγνεία και παρθενία»[43]. Με τον τρόπο αυτό η Φιλοθέα και ο Κωνσταντίνος δεν μιμήθηκαν μόνο το παράδειγμα του Αββά Αμούν και της συζύγου του, αλλά και την προπρωτική κατάσταση του πρώτου ανθρώπινου ζεύγους, του Αδάμ και της Εύας, αφού αρχικά ο βίος των πρωτοπλάστων ήταν αγγελικός και παρθενικός και ο σαρκικός γάμος υπήρξε συνέπεια της «παρακοής» των πρωτοπλάστων[44].

Σημειώσεις:

[1] Για την οσία Φιλοθέη του Άρτζες και τα σχετικά προβλήματα βλ. την εργασία Δ. Β. Γόνη-Παταπίου μοναχού Καυσοκαλυβίτου, *Η οσία Φιλοθέα του Άρτζες. Μια βυζαντινή αγία από τη Μικρά Ασία στη Ρουμανία*, εκδ. Νεκτάριος Δ. Παναγόπουλος, Αθήνα 2004 (εφεξής Γόνη-Παταπίου, *Οσία Φιλοθέα*).

[2] Για τις ανωτέρω μετακομιδές βλ. Γόνη-Παταπίου, *Οσία Φιλοθέα*, σσ. 33-34 και 44-49.

[3] Το μεσαιωνοβουλγαρικό κείμενο εξέδωσε ο E. Kalužniacki, *Werke des Patriarchen von Bulgarien Euthymius (1375-1393) nach den besten Handschriften herausgegeben von...*, Wien 1901, σσ. 78-99. Νεοβουλγαρική μετάφραση εξεπόνησε η Klimentina Ivanova, *Žitiepiski tvorbi*, [Stara bālgarska literatura, Sofija], τ. 4, σσ. 202-216 (μετάφραση), 581-584 (σχόλια). Η ίδια η μετάφραση φιλοξενείται και στο έργο *Patriarh Evtimij Sāčinenija*, Sofija 1990, σσ. 96-112 (μετάφραση), 270-273 (σχόλια). Νεοβουλγαρική μετάφραση δημοσίευσε και ο επίσκοπος Λεύκης Παρθένιος (*Žitija na Bālgarskite svetii*, εκδ. Μονής Αγίου Μεγαλομάρτυρος Γεωργίου Ζωγράφου, Άγιον Όρος Άθως 2002, σσ. 277-294). Πρβλ. και αγγλική μετάφραση του έργου από Maurice LaBauve Hébert, *Hesychasm, Word-Weaving, and Slavic Hagiography: The Literary School of Patriarch Euthymius*, [Sagners Slavistische Sammlung 18], Verlag Otto Sagner, München 1992, σσ. 201-224. Νεοελληνική μετάφραση του νεοβουλγαρικού κειμένου, που εκπόνησε ο Δ. Β. Γόνης, βλ. στον Γόνη-Παταπίου, *Οσία Φιλοθέα*, σσ. 87-107 (μετάφραση), 109-121 (σημειώσεις-σχόλια).

[4] Το μεσαιωνοβουλγαρικό κείμενο του Εγκωμιαστικού Λόγου εξέδωσε ο E. Kalužniacki, *Aus den panegyrischen Litteratur der Südslaven*, Wien 1901, σσ. 97-115 (κείμενο), 116-128 (σχόλια). Νεοβουλγαρική μετάφραση εξεπόνησε ο V. Sl. Kiselkov, «Mitropolit Joasaf Bdinski i slovoto mu za Filoteja», *Bālgarska istoričeska biblioteka* 4 (1931), kn. 1, σσ. 192-206. Η μετάφραση αυτή αναδημοσιεύθηκε από τη Liljana Graševa, *Oratorska proza*, [Stara bālgarska literatura, τ. 2], εκδ. Bālgarski pisatel, Sofija 1982, σσ. 187-200 (μετάφραση), 340-341 (σχόλια). Αποσπάσματα της ίδιας μεταφράσεως δημοσιεύθηκαν και στα έργα: P. Dinekov- K. Kuev- D. Petkanova, *Hristomatija po starobālgarska literatura*, Sofija 1961¹, σσ. 398-409, 1967², 353-358. P. Dinekov, *Stārobālgarski stranici. Antologija*, Sofija 1966, σσ. 200-203, 1968², σσ. 261-265, που γνώρισαν και πολλές άλλες εκδόσεις-ανατυπώσεις.

[5] Για τη μετακομιδή αυτή βλ. Γόννη-Παταπίου, *Οσία Φιλοθέα*, σσ. 49-53.

[6] Τη σχετική προβληματική και το ρουμανικό βίο της οσίας Φιλοθέας του Άρτζες βλ. στην Γόννη-Παταπίου, *Οσία Φιλοθέα*, σσ. 35-43, 55-62.

[7] Πρβλ. Ησ. 35, 10. 51, 11. Πρβλ. και (α΄) ευχή *Ακολουθίας Νεκρωσίμου ήτοι Εις κεκοιμημένους, Μικρόν Ευχολόγιον ή Αγιασματάριον*, εκδ. Αποστολικής Διακόνιας της Εκκλησίας της Ελλάδος, Αθήναι 1996¹², σ. 234: «ανάπαυσον την ψυχήν του κεκοιμημένου δούλου σου... εν τόπω φωτεινώ, εν τόπω χλοερώ, εν τόπω αναψύξεως, ένθα απέδρα οδύνη, λύπη και στεναγμός».

[8] Πρβλ. Γεν. 2, 9: *Και το ξύλον της ζωής εν μέσω του παραδείσου*. Αποκ. 2, 7: *Τω νικώντι δώσω αυτώ φαγείν εκ του ξύλου της ζωής, ο εστιν εν τω παραδείσω του Θεού*.

[9] Ο άγιος Αντώνιος ο Μέγας υπήρξε σύγχρονος και γνώριμος του Αμούν. Αμφότεροι έζησαν και έδρασαν στην Αίγυπτο κατά το δεύτερο ήμισυ του 3^{ου} και το πρώτο ήμισυ του 4^{ου} αιώνα. Ο Αντώνιος πέθανε το έτος 356 και ο Αμούν σε προγενέστερα χρόνια. Ο Μέγας Αθανάσιος στο Βίο του οσίου Αντωνίου μας πληροφορεί ότι ο Αμούν ήταν γνώριμος στον όσιο Αντώνιο και τη συνοδεία του για δύο λόγους: γιατί τους επισκεπτόταν συχνά και γιατί ο Θεός δι' αυτού τελούσε πολλά θαύματα. Περιγράφει μάλιστα ένα τέτοιο θαύμα, το θαύμα της διαβάσεως του πλημμυρισμένου ποταμού Λύκου χωρίς να βραχεί καθόλου. Μάρτυρας το θαύματος αυτού υπήρξε ο μοναχός και συνοδός του Θεόδωρος, ο οποίος το αποκάλυψε μετά την κοίμηση του Αμούν (*Βίος και πολιτεία του οσίου πατρός ημών Αντωνίου συγγραφείς και αποσταλείς προς τους εν ξένη μοναχούς* 60, PG 26, 929A-932A). Στην έκδοση του Λαυσαϊκού στην Patrologia Graeca γράφεται ότι κάποτε ο Μέγας Αντώνιος έστειλε μοναχούς και τον προσκάλεσε να τον επισκεφθεί. Αφού πέρασε με θαυματουργικό τρόπο τον Λύκο ποταμό, ο Αμούν προχώρησε προς συνάντηση με τον Αντώνιο. Ο τελευταίος του δήλωσε ότι ο Θεός του αποκάλυψε πολλά για τις αρετές του και το χρόνο της κοιμήσεώς του. Τον κάλεσε, λοιπόν, για να απολαύσουν πνευματικά ο ένας τον άλλον και να προσευχηθούν ο ένας υπέρ του άλλου. Τότε του όρισε ως τόπο ασκήσεως ένα απομακρυσμένο μέρος και τον προέτρεψε να μην απομακρυνθεί από εκεί ποτέ, να μείνει δηλαδή εκεί ως την κοίμησή του (PG 34, 1026). Ίσως αυτήν την πληροφορία είχε υπόψη του ο πατριάρχης Ευθύμιος, όταν σημείωνε ότι ο Αμούν και η σύζυγός του «με συμβουλή του μεγάλου Αντωνίου έφτασαν ως το όρος της Νιτρίας».

[10] Γίνεται λόγος για την έρημο της Νιτρίας, ένα από τα σημαντικότερα ασκητικά-μοναστικά κέντρα της Αιγύπτου. Ανήκε στην ευρύτερη περιοχή της Σκήτews. Η Σκήτις κατείχε τεράστια έκταση μεταξύ του Δέλτα του ποταμού Νείλου και της Λιβύης. Αρχιζε 70 χιλιόμετρα νοτιοανατολικά της Μαρεώτιδας λίμνης, που εγγίζει την Αλεξάνδρεια, και έφθανε ως την πόλη Τερενούθιν, στην αρχή του Δέλτα. Περιελάμβανε πέντε περιοχές: α) την καθ' εαυτό έρημο της Σκήτews (Παντέρημος) με το έλος ή την όασή της, β) τα Κελλιά, γ) το όρος της Νιτρίας, δ) το όρος της Φέρμης και ε) το όρος της Πέτρας. Βλ. Π. Κ. Χρήστου, *Ελληνική Πατρολογία*, τ. Γ', Θεσσαλονίκη 1987, σσ. 165-169.

[11] Πρβλ. Α' Κορ. 6, 19.

[12] Το τελευταίο περιστατικό μνημονεύει και ο άγιος Αθανάσιος ο Μέγας (Βίος και πολιτεία του οσίου πατρός ημών Αντωνίου συγγραφείς και αποσταλείς προς τους εν ξένη μοναχοίς 60, PG 26, 929A-932A). Στη σχετική διήγηση υπάρχει διαφορά ως προς την απόσταση μεταξύ Νιτρίας και του τόπου μονάσεως του αγίου Αντωνίου (Και το διάστημα δε το από Νιτρίας έως του όρους, ένθα ην ο Αντώνιος, ημερών εστι δεκατριών). Ο πατριάρχης Ευθύμιος αυξάνει την απόσταση κατά δύο ημέρες (δεκαπέντε). Εννοείται ότι στο Λαυσαϊκόν δεν υπάρχει πληροφορία σχετική με την απόσταση των δύο ασκητηρίων (Αντωνίου-Αμούν).

[13] Σημειωτέον ότι το ζεύγος Αμούν και συζύγου του δεν είναι το μοναδικό παράδειγμα χριστιανών συζύγων που φύλαξαν την αγνότητα μέσα στο γάμο τους. Αναφέρουμε ενδεικτικώς τα ζεύγη: Ιουλιανού και Βασιλίσσης (8 Ιανουαρίου), Μαρκιανού και Πουλχερίας (17 Φεβρουαρίου), Κόνωνος και Άνης (5 Μαρτίου), Χρυσάνθου και Δαρείας (19 Μαρτίου) και Γαλακτίωνος και Επιστήμης (5 Νοεμβρίου). Βλ. Σοφρωνίου Ευστρατιάδου, μητροπολίτου Λεοντοπόλεως, *Αγιολόγιον της Ορθοδόξου Εκκλησίας*, εκδ. Αποστολικής Διακονίας της Εκκλησίας της Ελλάδος, Αθήναι 1995 (ανατύπωση), σσ. 219-220, 300, 256, 481, 87 αντίστοιχα. Μοναχού Μωϋσέως Αγιορείτου, *Οι έγγαμοι Άγιοι της Εκκλησίας κατά το μηνολόγιο* [Σειρά: Ορθόδοξη Μαρτυρία, αρ. 27, Ακρίτας, Αθήνα 1988², σσ. 23, 50-51, 61, 72, 196 αντίστοιχα.

[14] Πρβλ. Αποκ. 11, 18.

[15] Πρβλ. Πραξ. 10, 42. Β' Τιμ. 4, 8.

[16] Η νεοελληνική μετάφραση του κεφαλαίου του Βίου της οσίας Φιλοθέης του Άρτζες έχει ληφθεί από το βιβλίο των Γόννη-Παταπίου, *Οσία Φιλοθέα*, σσ. 90-93.

[17] Για το έργο αυτό βλ. Π. Κ. Χρήστου, *Ελληνική Πατρολογία*, Τόμος Γ΄: Περίοδος θεολογικής ακμής Δ΄ και Ε΄ αιώνες, Θεσσαλονίκη 1987, σσ. 153-155, 172-173.

[18] Ο έλληνας αναγνώστης μπορεί να ανεύρει τη βραχεία παραλλαγή σε κριτικές εκδόσεις (π. χ. του G. Butler, *The Lausiaca History of Palladius, II. The Greek text edited with introduction and notes* [Text and Studies 6] , σσ. 26-29, και του G. I. M. Bartelink, *Παλλαδίου, Λαυσαϊκόν, Palladio, La storia Lausiaca*. Introduzione di Christine Mohrmann Testo critico e commento a cura di... Traduzione di Marino Barchiesi [Vite dei santi II], Vinceza Fondazione Lorenzo Valla 1985³, σσ. 40-45 (με παράλληλη ιταλική μετάφραση), σσ. 320-322 (σχόλια στο κείμενο *Περί Αμούν του Νιτριώτου*). Πρβλ. Παλλαδίου, *Λαυσαϊκή Ιστορία. Κείμενον-Μετάφρασις-Εισαγωγή-Σχόλια*, Μέρος Α΄. Μετάφρασις-Εισαγωγή-Σχόλια υπό Ν. Θ. Μπουγάτσου- Δ. Μ. Μπουγάτσου, εκδ. «Τήνος», Αθήναι α. ε., σσ. 64-69 (με παράλληλη νεοελληνική-καθαρευουσιάνικη μετάφραση).

[19] Την εκτενή παραλλαγή του «Βίου του αγίου Αμούν και της τούτου συζύγου» βλ στην έκδοση του Λαυσαϊκού στην PG 34, 1025-1026.

[20] Ερμείου Σωζομενού, *Εκκλησιαστική Ιστορία I*, ΙΔ΄, PG 67, 900D-904D.

[21] Σωκράτους Σχολαστικού, *Εκκλησιαστική Ιστορία IV*, ΚΓ΄, PG 67, 509C-512C.

[22] Για το σλαβικό Πατερικόν, μέσα στο οποίο εντάσσεται και η *Λαυσαϊκή Ιστορία* του Παλλαδίου Ελενοπόλεως, βλ. Svetlana Nikolova, *Pateričnite razkazi v bǎlgarskata sredovekovna literarura*, Sofija 1980. Της ίδιας, «Paterik (grc. Πατερικόν 'otečnik')», *Starobălgarska literatura*, Enciklopedičen rečnik, Săstavitel Donka Petkanova, εκδ. οίκος Abagar, Veliko Tărnovo 2003, σσ. 355-356.

[23] *Palladio, La storia Lausiaca*. Introduzione di Christine Mohrmann Testo critico e commento a cura di G. I. M. Bartelink Traduzione di Marino Barchiesi [Vite dei santi II], Vinceza Fondazione Lorenzo Valla 1974, 1975², 1985³, σσ. 40-44 (εφεξής: Παλλαδίου, *Λαυσαϊκόν*).

[24] *Βίος και Πολιτεία της οσίας μητρός ημών Φιλοθέας γραμμένος από τον πατριάρχη Τυρνόβου Ευθύμιο*

, μτφρ. Εκ του βουλγαρικού Δ. Β. Γόνη, στο Γόνη-Παταπίου, *Οσία Φιλοθέα*, σ. 20 (εφεξής: Ευθυμίου, *Βίος Φιλοθέας*). Πρβλ. Παλλαδίου, *Λαυσαϊκόν*, 8, 1, σ. 40.

[25] Παλλαδίου, *Λαυσαϊκόν*, 8, 1-3, σσ. 40, 42.

[26] Ευθυμίου, *Βίος Φιλοθέας*, σ. 91.

[27] Σωκράτους Σχολαστικού, *Εκκλησιαστική Ιστορία IV*, ΚΓ΄, PG 67, 509D.

[28] Παλλαδίου, *Λαυσαϊκόν* 8, 3, σ. 42.

[29] Ευθυμίου, *Βίος Φιλοθέας*, σ. 91.

[30] Παλλαδίου, *Λαυσαϊκόν* 8, 4-5, σσ. 42, 44.

[31] Ευθυμίου, *Βίος Φιλοθέας*, σσ. 91-92.

[32] Παλλαδίου, *Λαυσαϊκόν* 8, 5, σ. 44.

[33] Ευθυμίου, *Βίος Φιλοθέας*, σ. 92.

[34] Παλλαδίου, *Λαυσαϊκόν* 8, 5, σ. 44.

[35] Ευθυμίου, *Βίος Φιλοθέας*, σσ. 92-93.

[36] Παλλαδίου, *Λαυσαϊκόν* 8, 6, σ. 44.

[37] Ευθυμίου, *Βίος Φιλοθέας*, σ. 93.

[38] Παλλαδίου, *Λαυσαϊκόν* 8, 6, σ. 44.

[39] Ευθυμίου, *Βίος Φιλοθέας*, σ. 91.

[40] Παλλαδίου, *Λαυσαϊκόν* 8, 1.

[41] Ευθυμίου, *Βίος Φιλοθέας*, σ. 90.

[42] Παλλαδίου, *Λαυσαϊκόν* 8, 2-3, σ. 42.

[43] Ευθυμίου, *Βίος Φιλοθέας*, σ. 93.

[44] Σχετικά με την προπτωτική κατάσταση των πρωτοπλάστων και το γάμο ως συνέπεια της παρακοής βλ. Στ. Παπαδόπουλου, *Γάμος και παρθενία στον ιερό Χρυσόστομο*, εκδ. Αρμός, Αθήνα 1996, σσ. 17 και εξής.

Πηγή: Δημήτριος Β. Γόνης, «Η οσία Φιλοθέη του Άρτζες μιμήτρια του βίου του οσίου Αμούν του Νιτριώτου», *Φιόρα Τιμής για τον μητροπολίτη Ζακύνθου Χρυσόστομο Β' Συνετό*, Ζάκυνθος 2009, σσ. 235-247.

<http://bit.ly/1eXrXTx>